

DEPARTAMENT DE FILOSOFIA

PLATÓ

TEORIA DE L'EDUCACIÓ

L'estat té el deure de seleccionar els millors dels seus ciutadans (tant homes com dones)¹ i dotar-los d'educació. Aquests ciutadans seleccionats constituïran una classe social encarregada de la defensa de l'estat. Rebran el nom de **guardians** i la seua formació versarà sobre les següents matèries (les cinc primeres introduïdes segons l'ordre en què aquí apareixen):

1. Càlcul

¹ Com es veu, en la *República*, l'educació va adreçada tant a nois com a noies. Ara bé, en les *Lleis*, es matisarà la igual consideració que tenen els dos sexes en establir-se que, nens i nenes, que entre els 3 i els 6 anys jugaran junts en els temples, sota la vigilància de mainaderes,¹ però a partir d'aquesta darrera edat passaran a ser educats per separat en escoles dotades de mestres estrangers. Als infants més petits se'ls formarà en educació física i, sobretot en música, mentre que, als adolescents, a més d'aquestes dues matèries, se'ls impartirà, entre d'altres, les d'aritmètica i astronomia.

En tot cas, les dones podran desenvolupar les mateixes ocupacions i responsabilitats que els homes (si bé se'ls assigna, a més a més, algunes funcions específiques en relació amb la cria dels nens de la classe dels *guardians* i, en les *Lleis*, se'ls assignarà també la supervisió dels matrimonis).

2. Aritmètica
3. Geometria plana
4. Estereometria (geometria del volum)
5. Astronomia*
6. Harmonia (música)*
7. Gimnàstica

En qualsevol cas, caldrà esforçar-se a evitar que els nois i les noies acabin veient en l'estudi una obligació, i això amb la finalitat doble de prevenir que l'avorreixin i de facilitar que es posin de manifest, espontàniament les tendències (inclinació o rebuig de l'estudi, preferències) de cadascú.

S'obligarà a dur als nois i noies de la classe social del guardians una vida d'ascetisme moderat que en garanteixi una bona creixença i n'asseguri la fortalesa (en cap cas, però, no es caurà en la temptació de voler fer d'ells atletes subjectes a un règim i uns costums rígids i inalterables). Així mateix, per tal que s'hi acostumin, es durà aquests nois i noies, com a observadors, a la guerra (sempre a cavall, per tal de facilitar-ne, cas que fos necessari, la fugida). A més a més, es procurarà, en la mesura del possible, atansar-los a l'acció.

Quan els nois i les noies de la classe dels guardians arribin a l'edat de 19-20 anys, es procedirà a seleccionar els millors d'ells per tal de continuar-los educant, aquesta vegada a un nivell més alt, amb la finalitat que acabin esdevenint els futurs **GOVERNANTS** de la ciutat. Els criteris per a fer aquesta selecció seran els següents:

- a. Es triaran els més coratjosos, és a dir, aquells que no s'acovardeixin ni davant de l'exercici físic ni davant de les exigències de l'estudi. (*«En les assignatures difícils les ànimes s'acovardeixen més que els cossos en els gimnasos.»*, República, 535b)
- b. Es triaran els més aptes per a l'estudi, és a dir, aquells que estiguin dotats d'una naturalesa més retentiva (de major memòria) i de més facilitat de comprensió.
- c. Es triaran aquells que s'hagin mostrat sempre més honestos i que manifestin una més gran lleialtat a la ciutat.

Els guardians que finalment no sigui seleccionats i que, per tant, romanguin en aquesta classe, passaran a ser coneguts com a **AUXILIARS** (dels governants).

L'educació dels futurs governants començarà, per tant, als 20 anys i consistirà, en un primer moment, a descobrir la relació existent entre les diferents

* Considerades "ciències del moviment"

matèries fins ara apreses separatament (en les quals es continuarà aprofundint) i a escatir la relació existent entre llurs continguts i les Idees.

Aquells qui aprofitin aquesta educació passaran, a partir dels 30 anys, a formar-se, durant els següents 5 anys, en *dialèctica* (filosofia, pensament abstracte), mentre que la resta reingressaran en el grup dels *auxiliars*.

Plató preveu que, en un principi, els qui estudiïn dialèctica es trobin molt desconcertats ja que començaran a dubtar de tot. Aniran perdent les seues antigues conviccions, no sabran què creure i, mentre no afermin el seu coneixement, tendiran a prestar atenció a coses, activitats, pensaments i valors que abans menyspreaven. És per això, i també per tal d'evitar que caiguin en un esperit de controvèrsia estèril (voluntat, immadura, d'oposar-se a tot, només per oposar-s'hi), que caldrà que els seleccionats s'esforcin en la recerca de la veritat (d'altra banda, val a dir que, si no s'ha fet la tria abans, ha estat justament en previsió d'aquestes dificultats, ja que els joves són massa proclius a caure en elles i estancar-s'hi).

Finalitzat el període de 5 anys de formació en dialèctica, s'assignaran als educands càrrecs militars o polítics menors, en els quals mostraran la seua qualitat i virtuts (se'ls enviarà "a l'interior de la caverna"). Els qui superin aquest període de prova (que durarà 15 anys, en el transcurs dels quals també completaran la seua formació filosòfica) estaran en disposició d'observar el **Bé en si** i tenir una visió global de la realitat, de manera que seran aptes per al govern de la ciutat. Aquests homes i dones passaran a dedicar-se a l'estudi i a la reflexió (que seran les activitats a les quals, de fet, preferiran dedicar-se), però, quan sigui menester, hauran d'encarregar-se de la direcció dels afers públics (així com de la direcció de la formació dels joves). Finalment, quan nous governants hagin estat formats, podran abandonar definitivament tota responsabilitat pública (aquest moment el descriu Plató dient que, aleshores, els antics governants podran partir a les "Illes del Benaurats", mentre els ciutadans els homenatjaran i els erigiran monuments).

LES CARACTERÍSTIQUES DEL FILÒSOF

- a. És amant de la veritat (sense deformacions i parcialitats) i enemic de la falsedat i la mentida.
- b. No tem la mort (perquè coneix la imperfecció i el poc valor de la vida terrenal).
- c. No cerca la riquesa (que aparta l'home d'allò realment valuós) i estima l'estudi (qui de debò vol la veritat, mai no se'n cansa).

- d. Es retentiu i hàbil en el raonament (del contrari no podria avançar en l'estudi i acabaria odiant-lo).
- e. No és massa jove (té experiència i maduresa).
- f. Cerca les plaers de l'ànima i defuig els del cos.
- g. És just, magnànim, assossegat, temperat i té una visió global de la realitat. No és ni covard, ni servil, ni mesquí, ni avar.

FRAGMENT SOBRE EL SABER I L'APRENTAGE COM A TENDÈNCIA ERÒTICA ENCAMINADA A LA BELLESA

(FEDRE, 279-300)

«Quan un home s'adona de les belleses d'aquest món i recorda la bellesa veritable, la seua ànima pren ales i desitja volar, però sentint la seua impotència, aixeca, com l'ocell, el seu esguard al cel, menysprea les ocupacions d'aquest món, i es veu tractat d'insensat.

[...]

Com ja hem dit, tota ànima humana ha hagut, necessàriament, de contemplar les essències [...] Però els records d'aquesta contemplació no es desvetllen en totes les ànimes amb la mateixa facilitat; l'una només ha entrellucat les essències; l'altra, després de davallar a la terra, ha tingut la desgràcia de veure's arrossegada cap a la injustícia per relacions funestes, i oblidar els misteris sagrats que altre temps havia contemplat. Un petit nombre d'ànimes són les úniques que conserven amb alguna claredat aquest record. Aquestes ànimes, quan s'adonen d'alguna imatge de les coses del cel, s'omplen de torbació i no poden contenir-se, però no saben què els passa, perquè les seues percepcions no són prou clares. I és que la justícia, la saviesa i tots els béns de l'ànima han perdut la seua lluïssor en les imatges que en veiem en aquest món. Entrebancats nosaltres mateixos amb òrgans grollers, a penes poden alguns, aproximant-se a aquestes imatges, reconèixer ni tan sols el model que representen. Se'ns va permetre contemplar la bellesa del tot radiant, quan, mesclats amb el cor dels benaurats, marxàvem amb la resta de les ànimes en la comitiva de Zeus i de la resta dels déus, gaudint allí de l'espectacle més seductor; i iniciats en els misteris, que podem qualificar de divins, els celebràvem lliures de la imperfecció i dels mals, que en l'avenir ens esperaven, i érem admesos a contemplar aquestes essències perfectes, simples, plenes de calma i de beatitud, i les visions que irradiaven en el si de la llum més pura; i, nosaltres, ens vàiem lliures d'aquesta tomba que anomenem el nostre cos, i que arrosseguem amb nosaltres, com l'ostra pateix la presó que l'embolcalla.

[...]

L'ànima que no té un record recent dels misteris divins, o que s'ha abandonat a les corrupcions de la terra té dificultats a elevar-se de les coses d'aquest món fins a la

perfecta bellesa a través de la contemplació dels objectes terrestres, que duen el seu nom;

[...]

Però l'home que ha estat perfectament iniciat, que va contemplar en un altre temps el nombre més gran d'essències, quan veu alguna cosa que li recorda la bellesa celestial o un cos que li fa pensar per les seues formes l'essència de la bellesa, sent de sobte una tremolor, i experimenta el terror religiós d'altres temps; i posant el seu esguard en l'objecte amable, el respecta com a un déu [...] en el moment que ha rebut pels ulls l'emanació de la bellesa sent aquesta dolça escalfor que nodreix les ales de l'ànima; aquesta flama en fa fondre la coberta, la duresa de la qual feia temps que els impedia desenvolupar-se. L'afluència d'aquest aliment fa que el membre, arrel de les ales, recobri vigoria, i les ales s'esforcin a vessar-se al voltant de tot l'ànima, perquè primitivament l'ànima era tota alada. En aquesta estat, l'ànima entra en efervescència i irritació; i aquesta ànima, les ales de la qual comencen a desenvolupar-se, és com l'infant, les genives del qual s'irriten i s'entumeixen per les primeres dents. Les ales, desenvolupant-se, li fan experimentar una escalfor, un neguit, una irritació de la mateixa mena. En presència d'un objecte bell [...] experimenta una escalfor suau, es reconeix satisfet i neda en la joia. Però quan està separada de l'objecte estimat, l'enuig la consumeix, els porus de l'ànima por on surten les ales, s'assequen, es tanquen, de manera que ja no tenen sortida. Presa del desig i tancades en la seua presó, les ales es remouen, com la sang es belluga per les venes; empenyen en totes direccions, i l'ànima, fiblada per totes bandes s'encoleritza i se'n surt de polleguera de tant de patir, mentre que el record de la bellesa la inunda d'alegria. Aquests dos sentiment la divideixen i la torben, i en la confusió a què la llancen emocions tan estranyes, s'angoixa, i en el seu frenesí no pot, ni descansar de nit, ni gaudir durant el dia de cap tranquil·litat; més aviat, emportada per la passió, s'aboca a totes bandes on pensa que pot trobar la seua estimada bellesa.

[...]

A aquesta afecció, preciós jove, els homes l'anomenen amor...»

DISCURS DE DIÒTIMA, EXPOSAT PER SÒCRATES, SOBRE LA NATURALESA DE L'AMOR I, PER EXTENSIÓ, SOBRE LA NATURALESA DEL SABER (QUE ÉS AMOR A LA SAVIESA) I DE L'APRENTATGE

(EL CONVIT, 209e-212c)

«[...] El qui vol aconseguir aquest coneixement pel camí recte, ha de començar des de jove per buscar els cossos bells. Al principi, si està ben dirigit, no n'ha d'estimar més que un, només, i amb aquest motiu pronunciar belles raons. Però després, ha d'arribar a comprendre que la bellesa que es troba en un cos és germana de la què es troba en tots els altres. [...] I un cop penetrat d'aquest pensament, el nostre home ha de mostrar-se amant de tots els cossos bells i desposseir-se de tota passió que tingui per

objecte a un de sol, com d'una mesquinesa menyspreable. [...] Així necessàriament es veurà obligat a contemplar la bellesa que es troba en les accions dels homes i en les lleis [...] De les accions humanes, haurà de passar a les ciències per contemplar la seva bellesa, i llavors, en contemplar allò bell en tota la seva extensió, ja no romandrà mai més encadenat com un esclau en el limitat amor a la bellesa d'un jove, d'un home o d'una acció, sinó que es tornarà cap a l'oceà de la bellesa i sadollant els seus ulls amb aquest espectacle, produirà amb inesgotable fecunditat els discursos i els pensaments més magnífics de la filosofia, fins que, vigoritzat i engrandit el seu esperit per aquesta sublim contemplació, ja no percebi més que una ciència: la d'allò bell. Ara, Sòcrates, presta'm tota l'atenció de què sigues capaç. Aquell que en els misteris de l'amor s'hagi elevat fins el punt en el qual ens trobem, després d'haver recorregut tots els graus d'allò bell, en arribar al terme de la seva iniciació, veurà de sobte davant els seus ulls una bellesa meravellosa, aquella precisament, oh Sòcrates, que constituïa el fi de tots els seus esforços anteriors: bellesa eterna, increada i imperible, que no és susceptible d'augment ni de disminució, una bellesa que no és bella d'una banda i lletja per un altra, bella per a uns i lletja per a altres; una bellesa que no és sensible com un rostre o una mans, ni corporal. Que no és tampoc ni unes paraules ni uns coneixements, que no resideix en un subjecte diferent d'ella mateixa, per exemple, en un animal, o a la terra, o al cel, o en qualsevol altra cosa; sinó que existeix eternament i absolutament per si mateixa i en si mateixa; de la qual participen totes les altres belleses, sense que el seu naixement o la seva destrucció li aportin la menor disminució o el menor creixement, ni la modifiquin en res.

[...]

»El meu estimat Sòcrates —va prosseguir l'estrangera de Mantinea— si hi ha quelcom que li doni valor a aquesta vida, és la contemplació de la bellesa en si. I si ho aconsegueixes algun dia, no et semblaran comparables ni l'or ni les vestidures, ni els nois i joves bells, la contemplació dels quals ara t'arrabassa fins a tal punt, a tu i a molts altres, que per contemplar constantment els qui estimeu, per ser sense parar amb ells, si fos possible, estaríeu disposats a privar-vos de menjar i de beure per passar la vostra vida en la seva companyia i contemplació. Què pensariem d'un home a qui li fóra donat mirar la bellesa en si, pura, sense barreja, sense estar revestida de les carns ni dels colors humans ni de totes les vanitats peribles, sinó la bellesa divina en si? Creus que seria una vida miserable tenir la mirada fixa en ella i gaudir de la contemplació i la companyia d'un cert objecte? No creus, al contrari, que aquest home, sent l'únic en aquest món que percep allò bell per l'òrgan mitjançant el qual és perceptible allò bell, només ell podrà produir, no imatges de les virtuts, perquè no s'aplica a les imatges, sinó virtuts vertaderes, perquè en la veritat s'aplica? Així a qui engendra i nodreix la vertadera virtut li correspon ser volgut dels déus. I si algun home ha de ser immortal, aquest ha de ser-ho.»